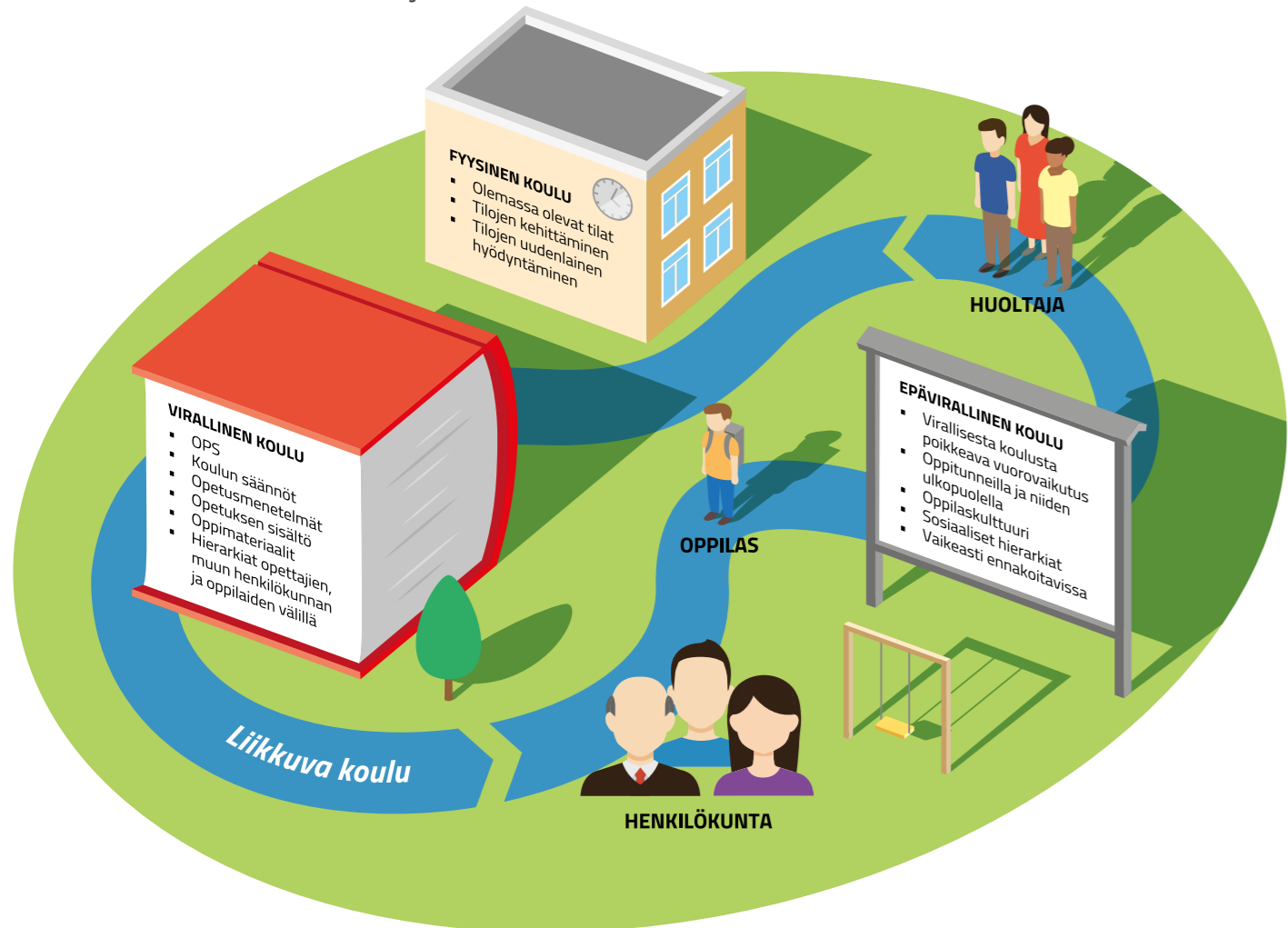

Toimintakulttuurin onnistunut muutos

Liikkuvien koulujen toiminnasta on erotettavissa vahvan toimintakulttuurin koulut sekä haasteellisen kehitysvaiheen koulut, joille tyypillistä on esimerkiksi vastuun kasautuminen yhdelle henkilölle ja sisäisen vuorovaikutuksen hankaluudet. Aktiivisempien ja viihtyisämpiä koulupäivien kehittäminen on helpompaa vahvan toimintakulttuurin kouluissa. (Kuure 2018, koulutoimijoiden haastattelut, n=27).

Onnistuneissa malleissa Liikkuva koulu -toiminta läpäisee koulu yhteisön eri tasot ja virallinen, epävirallinen ja fyysinen koulu tukevat toisiaan. Toiminta koskee kaikkia koulu yhteisön jäseniä. Liikkeen lisääminen koulupäivään vaatii muutoksia niin koulun tiloissa, virallisissa ja epävirallisissa säännöissä kuin arvoissa ja asenteissakin. Esimerkiksi koulun epäviralliset käytännöt saattavat vaikuttaa oppilaiden tekemiseen välitunneilla enemmän kuin tarjolla olevat välineet tai välitunteja koskevat viralliset säännöt.

- Oppilaiden osallistuminen liikkumisen suunnitteluun ja toteuttamiseen on yksi tapa lisätä virallisen ja epävirallisen koulun yhteistyötä.
- Rehtorin rooli toimintakulttuurin johtamisessa on erityisen tärkeä.
- Parhaimmillaan koko koulu yhteisöllä on mahdollisuus kantaa vastuuta toiminnan kehittämisestä.
- Huoltajat ovat tärkeä osa koulu yhteisöä. Liikkuva koulu -toiminnassa huoltajien rooli on ollut toistaiseksi vähäinen.

Kirjallisuutta:
Nuorten kulttuurin koulussa: ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset (Tolonen 2001)
Koulun arkea tutkimassa: yläasteen erot ja erilaisuudet (Lahelma & Gordon 2003)
Apina pulpetissa. Ysiluokan yhteisöllisyys (Hoikkala & Paju 2013)

Yhteenvedo ja johtopäätökset

Liikkuva koulu vaikuttaa positiivisesti moneen asiaan. Yhteisöllisyys, viihtyvyys, osallisuus, yhdessä tekeminen, motivaatio jne.
- Rehtori, alakoulu

Koulujen ilmapiiri koettiin vapautuneen, mikä näkyi oppilaiden parempana viihtyvyytenä. Hyvin usein haastatteluissa yläkäsittenä käytettiin oppilaiden hyvinvointia ja kouluviihtyvyyttä, jonka alle Liikkuva koulu -toiminta sijoitettiin.

Lähde: Tapio Kuure 2018. Opettajien haastattelut, Liikkuva koulu -seuranta.

- Liikkuva koulu -toiminta tuo koulu yhteisölle monenlaisia hyötyjä. Oppilaille on syntynyt uusia mahdollisuuksia vaikuttaa koulu yhteisön toimintaan. Henkilökunnan kokemusten mukaan liikunnan lisääminen on hyödyllistä oppimisen, työrauhan ja viihtymisen kannalta.
- Muuttuva toimintakulttuuri on mahdollisuus kehittää koulua yhteisönä. Oppilaiden ja koulun henkilökunnan käyttäytymiseen vaikuttavat arvot ja asenteet, koulun fyysiset tilat mahdollisuuksineen, viralliset säännöt ja käytännöt sekä henkilökunnan ja oppilaiden epävirallinen vuorovaikutus. Koulu yhteisön eri ulottuvuuksien ymmärtäminen voi olla apuna kehittämistyössä.
- Epävirallisen koulun vuorovaikutussuhteet heijastavat oppilaiden välisiä sosiaalisia hierarkioita erityisesti yläkoulussa. Liikkumisen näkökulmasta virallisen koulun tuki on todennäköisesti tärkeämpää niille oppilaille, jotka kokevat koulu yhteisöasemansa matalaksi. Virallinen koulu voi esimerkiksi vaikuttaa säännöllään kaikkien oppilaiden istumisen tauottamiseen.
- Liikkuva koulu -toiminta tukee uuden opetus suunnitelman toteuttamista. Esimerkiksi oppimisympäristöjen kehittäminen toiminnallisemmiksi voidaan toteuttaa yhteistyöprojektina, ja lopputulos palvelee koko koulu yhteisöä.

Tiivistelmässä käytetyt sitaattit ovat kyselystä Liikkuvien koulujen henkilökunnalle (2017) ja kyselystä Liikkuvien koulujen oppilaille (2015).

Katja Rajala, Katariina Kämppi, Annaleena Aira, Salla Turpeinen & Kaarlo Laine 2018. Muuttuva toimintakulttuuri rakentaa yhteisöllisyyttä. Jyväskylä: LIKES-tutkimuskeskus.

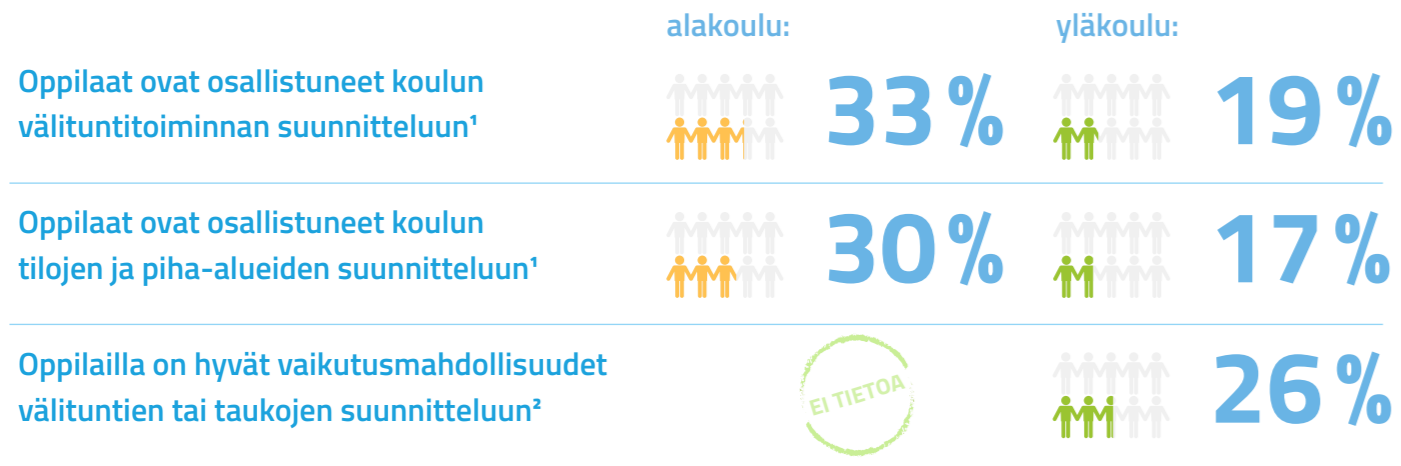
Muuttuva toimintakulttuuri rakentaa yhteisöllisyyttä

Liikkuva koulu -toiminta muovaa koulu yhteisöä, sillä lisääntyvä liike edellyttää muutoksia totuttuihin rutiineihin. Onnistuneissa malleissa toimintakulttuurin muutos tuo koulu yhteisölle monia hyötyjä. Tässä tiivistelmässä kootaan Liikkuva koulu -ohjelman tutkimuksen ja seurannan tuloksia siitä, millaisia hyötyjä toiminta koulu yhteisölle tuo, mitä nämä onnistuneet muutokset edellyttävät ja keitä hyödyt koskevat.

OPPILAAT TOIMIJOINA

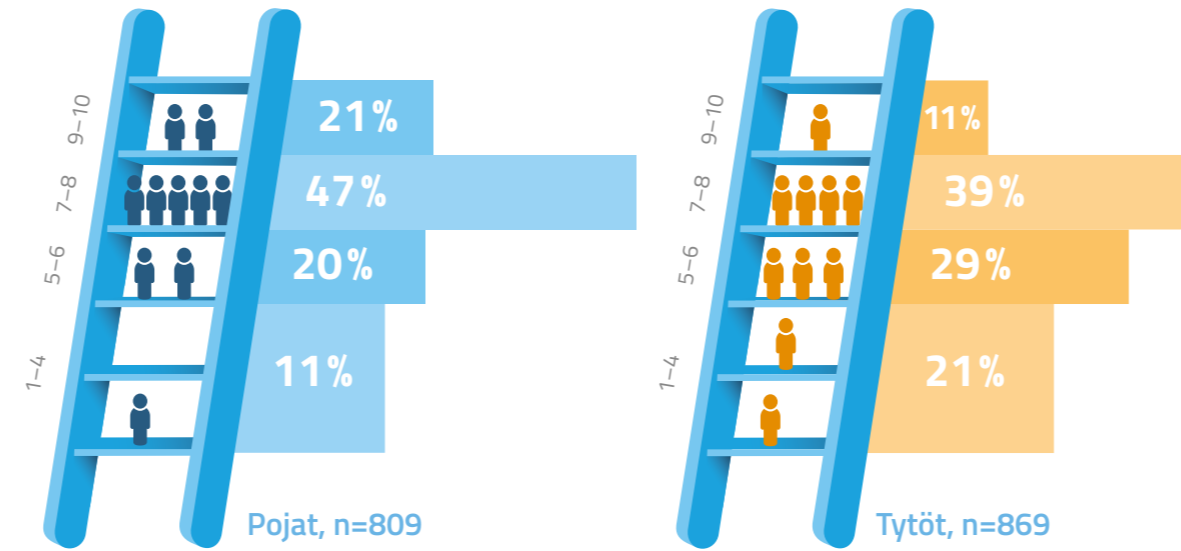
Liikkuvissa kouluissa oppilailla on vahva liikkujan ja osallistujan rooli. Kun oppilaat ovat päässeet vastaamaan toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta, heille on syntynyt uusia mahdollisuuksia vaikuttaa koulun toimintaan.

Lähde: Oppilaiden oma näkemys LIITU-kyselyssä¹ (3., 5., 7. ja 9. lk., 2018) ja Kouluterveyskyselyssä² (8. ja 9. lk., 2017).

Miksi kaikki oppilaat eivät osallistu?

Sosiaaliset hierarkiat vaikuttavat nuorten mahdollisuuksiin ja haluun liikkua etenkin yläkoulussa. Koettu kouluyhteisöasema on nuoren käsitys siitä, mikä on hänen paikkansa oman koulun sosiaalisessa arvojärjestyksessä verrattuna muihin oppilaisiin. Sosiaalista arvojärjestystä on tutkittu kymmenportaisella tikasmallilla.

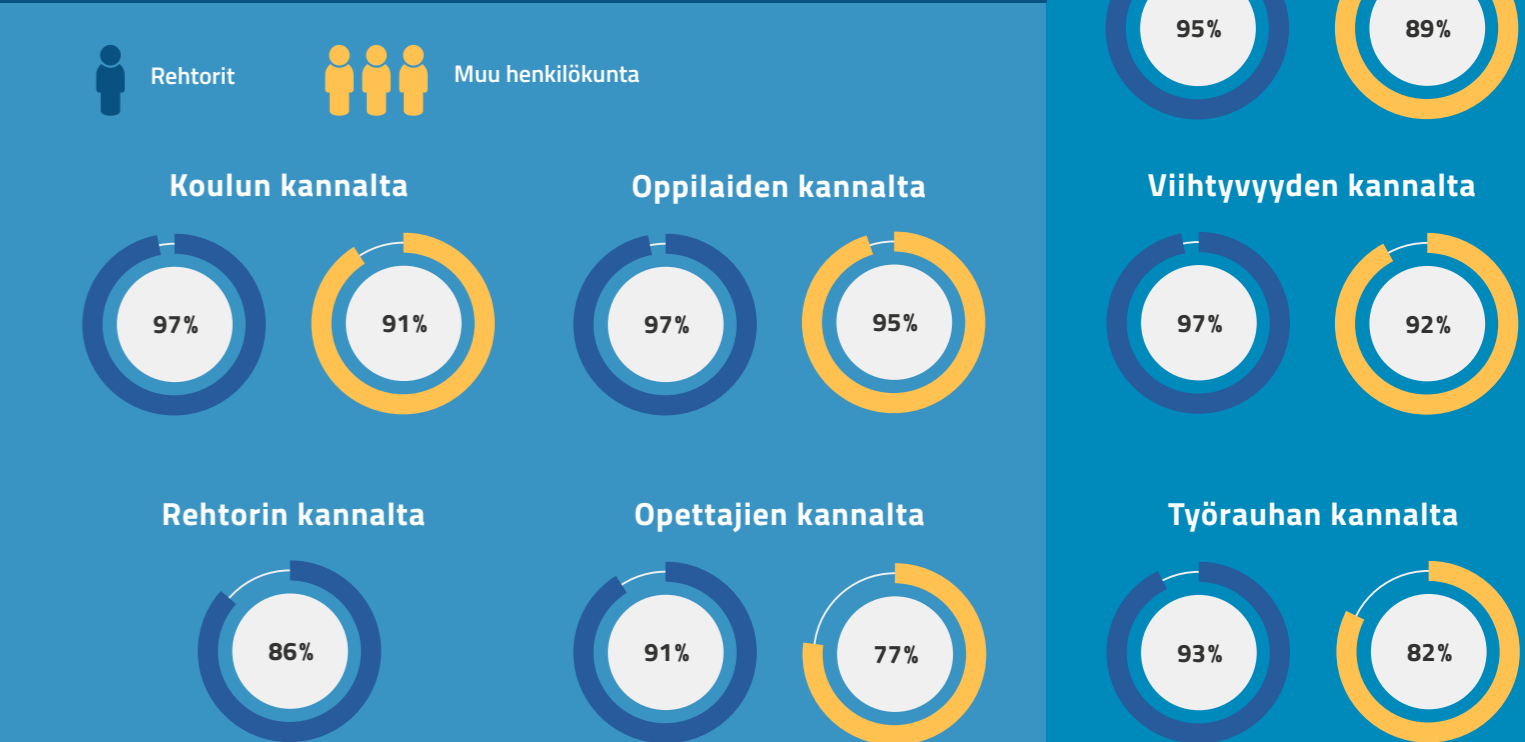
- Sosiaalisen asemansa matalaksi kokevat nuoret liikkuvat vähemmän vapaa-ajallaan ja ovat koulupäivän aikana enemmän paikallaan.
- Mitä korkeammaksi nuoret kokevat kouluyhteisöasemansa, sitä aktiivisemmin he osallistuvat välituntiliikuntaan ja koulun tapahtumien järjestämiseen.
- Kokemus omasta kouluyhteisöasemasta näyttäisi vaikuttavan siihen, kuinka rohkeasti nuoret liikkuvat välituntisin koulun tiloissa. Kokemus matalasta kouluyhteisöasemasta voi rajoittaa pääsyä koulun tiloihin samalla kun kokemus korkeasta kouluyhteisöasemasta voi avata pääsyä koulun eri tiloihin.

Lähde: Katja Rajala, tekeillä oleva liikunnan yhteiskuntatieteiden väitöskirja, Jyväskylän yliopisto.

LIKKUVA KOULU YHTEISÖLLISYYDEN JA OPPIMISEN TUKENA

Henkilökunnan kokemusten mukaan Liikkuva koulu -toiminta on vahvistanut yhteenkuuluvuuden tunnetta kouluyhteisössä. Taustalla ovat erityisesti myönteiset vaikutukset vuorovaikutukseen, niin oppilaiden ja henkilökunnan välillä kuin myös henkilökunnan kesken.

Koen Liikkuva koulu -toiminnan hyödyllisenä...

Miksi meidän pitää innostaa sellaiseen toimintaan, joka ei ole osa minua?
- Aineenopettaja, yläkoulu

Lähde: Katariina Kämppi 2017. Kysely Liikkuvien koulujen henkilökunnalle (n = 3 031, joista 306 rehtoria)

Parhaimmillaan liikkuminen ei aiheuta ylimääräistä hälinää. Lapset tulee opettaa liikkumiseen ilman riehumista. Se vie alussa aikaa, mutta sitkeä työ kyllä palkitaan!
- Opettaja, alakoulu

Parasta Liikkuvassa koulussa on se, että se vastaa nykyisen opetussuunnitelman vaatimuksiin.
- Rehtori, alakoulu

Oppilaiden liikkuminen ja sosiaaliset tekijät koulussa

Liikunnan lisääminen kouluyhteisössä voi olla yksi reitti oppilaiden sosiaalisen hyvinvoinnin ja vertaissuhteiden kehittämiseksi. Liikkumista lisäävien toimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa on syytä kiinnittää erikseen huomiota viihtyvyyteen, yläkoulujen toimintakulttuuriin ja tytöille kohdennettuihin toimenpiteisiin.

Lähde: Henna Haapala 2017.

Liikuntapdeagogiikan väitöskirja pilottivaiheen Liikkuvista kouluista. Jyväskylän yliopisto.

Toimintakulttuurin muutos vaatii koko kouluyhteisön tuen. Liikkumista kannattaa lähestyä yleisen hyvinvoinnin näkökulmasta, jotta sen edistäminen koetaan kaikkien yhteiseksi asiaksi. Salliva ilmapiiri mahdollistaa erilaiset mielipiteet, jotka otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.